

Etyczne i karne podstawy odpowiedzialności zawodowej adwokata

Ethical and criminal basis for the professional liability of a lawyer

Bartłomiej Składanek, Katolicki Uniwersytet Lubelski

Typ artykułu: oryginalny artykuł naukowy.

Źródło finansowania badań i artykułu: Środki własne Autora.

Cytowanie: Składanek B., (2018) *Etyczne i karne podstawy odpowiedzialności zawodowej adwokata* „Rynek-Społeczeństwo-Kultura” nr specjalny (31)/2018, s. 83-87, <https://kwartalnikrsk.pl/Artykuły/RSK-Specjalny-2018/RSK-Specjalny-2018-Składanek-Etyczne-i-karne-podstawy-odpowiedzialności-zawodowej-adwokata.pdf>

STRESZCZENIE

Zawód adwokata jest zawodem zaufania publicznego, dlatego też adwokat swoje obowiązki powinien wykonywać sumiennie, uczciwie, zgodnie z przepisami prawa, kierując się zasadami etyki. Przy wykonywaniu działalności zawodowej jest on zobligowany do zachowania szczególnej staranności. Obowiązany jest również zachowywać tajemnicę zawodową co do faktów, o których dowiedział się prowadząc sprawę lub udzielając pomocy prawnych. Adwokat za niemoralne, niewłaściwe bądź niezgodne z prawem postępowanie odpowiadać może dyscyplinarnie lub karne. W niniejszym artykule została poruszona kwestia etycznych i karnych podstaw odpowiedzialności zawodowej adwokata. W sposób szczególny przedstawiono zagadnienia związane z wolnością wykonywania zawodu adwokata, podstaw jego działalności, tajemnicą zawodową oraz kwestią odpowiedzialności dyscyplinarnej za niezgodne z zasadami etyki adwokackiej postępowanie.

Słowa kluczowe: etyka, odpowiedzialność zawodowa, wolność.

The profession of a lawyer is a profession of public trust, which is why an advocate should perform his duties conscientiously, honestly, in accordance with the law, following the rules of ethics. In the course of his professional activity he is obliged to exercise special diligence. He is also obliged to keep professional secrets about the facts that he learned about when dealing with the case or providing legal assistance. An advocate may be liable to disciplinary or criminal punishment for immoral, improper or unlawful conduct. This article discusses the ethical and criminal basis of the professional liability of a lawyer. In particular, the issue related to freedom of practicing the profession of advocate, the basis of its activity, professional secrecy and the issue of disciplinary liability for behavior incompatible with the principles of advocates' ethics are presented in a special way.

Keywords: ethics, professional liability, freedom.

ABSTRACT

Wstęp

Etyka jest nauką o moralności, określa zasady moralnego postępowania oraz reguluje postawy jednych ludzi wobec drugich. Etykę możemy zdefiniować również jako zbiór zasad i norm postępowania, które obowiązują w danym otoczeniu (Składanek 2015). W środowisku adwokackim takim zbiorem zasad moralnych jest zbiór zasad etyki adwokackiej i godności zawodu. Obowiązkiem adwokata jest przestrzegać norm etycznych oraz strzec godności zawodu adwokackiego (Rynkun-Werner 2011). Regulacje etyki adwokackiej zakładają odpowiedzialność adwokata za niemoralne, niewłaściwe bądź niezgodne z prawem postępowanie, w postaci postępowania dyscyplinarnego, prowadzonego przez powołane do tego organy samorządu adwokackiego. Zasady etyki adwokackiej są niewątpliwie najbardziej wyspecjalizowanym, spośród innych zawodów prawniczych, wyrazem ogólnych zasad etyki prawniczej (Krzemiński 1994).

Celem niniejszego artykułu jest przybliżenie etycznych i karnych podstaw odpowiedzialności zawodowej adwokata. W sposób szczególny została przedstawiona kwestia wolności wykonywania zawodu adwokata oraz podstawy tej działalności. Zostało również poruszone zagadnienie tajemnicy adwokackiej, a także odpowiedzialności dyscyplinarnej za postępowanie niezgodne z zasadami etyki adwokackiej.

Wolność wykonywania zawodu adwokata. Podstawy działalności

Wolność wykonywania zawodu adwokata związana jest nieodłącznie z pojęciem wolnego zawodu oraz pojęciem zawodu zaufania publicznego. K. Wojtczak wskazuje, że „wolny zawód to osobiste i systematyczne wykonywanie wewnętrznie spójnego zespołu czynności

o charakterze intelektualnym, wymagających wysokich kwalifikacji (wiedzy i praktyki), systematycznie, w zamian za honorarium bezinteresownie ustalone, służące zapewnieniu świadczeń i usług klientom oraz ochronie istotnych wartości interesu ogólnego, zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi, zasadami etycznymi i deontologicznymi” (Wojtczak 1999: 82-83). A. Krasnowolski uznaje, że „ważnymi cechami właściwymi wykonywaniu wolnego zawodu jest misja wykonywania zawodu, przestrzeganie reguł deontologicznych, zapewnienie klientom tajemnicy zawodowej i zaufania oraz ponoszenie szczególnej odpowiedzialności z racji sposobu wykonania zlecenia” (Krasnowolski 2013: 3). Definicję wolnego zawodu wskazuje również P. Antkowiak, który uznał, że osoby wykonujące wolny zawód powinny posiadać wysokie kwalifikacje i przygotowanie, bowiem działania podejmowane przez przedstawicieli tych profesji są nad wyraz złożone. Podkreśla, że władza publiczna nie powinna oddziaływać na metody działań, które stosuje się w obrębie wolnych zawodów. Co więcej wolne zawody powinny być wykonywane samodzielnie i w sposób nieskrępowany (Antkowiak 2013). Według P. Sarneckiego, zawód zaufania publicznego, to „zawód polegający na obsłudze osobistych potrzeb ludzkich, wiążący się z przyjmowaniem informacji dotyczących życia osobistego i zorganizowany w sposób uzasadniający przekonanie społeczne o właściwym dla interesów jednostki wykorzystywaniu tych informacji przez świadczących usługi. Wykonywanie zawodu zaufania publicznego określane jest dodatkowo normami etyki zawodowej, szczególną treścią ślubowania, tradycją korporacji zawodowej czy szczególnym charakterem wykształcenia wyższego i uzyskanej specjalizacji (aplikacja)” (Sarnecki 2000: 155). Na podstawie wyżej przytoczonych definicji, odnosząc się bezpośrednio do zawodu adwokata, należy stwierdzić, że adwokat w ramach świadczonej pomocy prawnej pełni pewnego rodzaju misję społeczną, jak również działa dla dobra

ogółu poprzez profesjonalne świadczenie usług prawnych, zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi i zasadami etycznymi. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 22 listopada 2004 roku (sygn. akt SK 64/03, OTK–A 2004, nr 10, poz. 107), podkreślił, że istotą wykonywania czynności zawodowych przez adwokata nie jest dążenie do osiągnięcia jak najwyższych dochodów, ale jest to działalność zawierająca element spełniania funkcji publicznej, jakim jest zapewnienie obywatelom fachowej pomocy prawnej oraz zastępstwa procesowego. Zawód adwokata jest bowiem zawodem o wielkiej doniosłości społecznej i w zamian za przyznanie adwokatowi dużej samodzielności i uprawnień w postępowaniu sądowym (zwłaszcza karnym), adwokat musi stosować się do podwyższonych standardów zachowania, które między innymi określa Kodeks etyki adwokackiej (Orzeczenie Wyższego Sądu Dyscyplinarnego z dnia 1 stycznia 2009 r., sygn. akt WSD 25/09, LEX nr 1730609).

Podstawą działalności zawodu adwokata jest Ustawa z dnia 26 maja 1982 roku Prawo o adwokaturze (tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r. poz. 730; dalej: Pr.a.). Art. 1 ust. 1 stanowi, że adwokatura powołana jest do udzielania pomocy prawnej, współdziałania w ochronie praw i wolności obywatelskich oraz w kształtowaniu i stosowaniu prawa. Art. 4 zaś wskazuje, na czym polega zawód adwokata, a jest to świadczenie pomocy prawnej, w szczególności udzielanie porad prawnych, sporządzanie opinii prawnych, opracowywanie projektów aktów prawnych oraz występowanie przed sądami i urzędami. Pomoc prawna świadczona jest osobom fizycznym, podmiotom gospodarczym oraz jednostkom organizacyjnym.

Zgodnie z art. 65, na listę adwokatów może być wpisany ten, kto jest nieskazitelnego charakteru i swym dotychczasowym zachowaniem daje rękojmię prawidłowego wykonywania zawodu adwokata, korzysta w pełni z praw publicznych oraz ma pełną zdolność do czynności prawnych, a także posiada niezbędne wykształcenie i kwalifikacje, tj. ukończył wyższe studia prawnicze w Rzeczypospolitej Polskiej i uzyskał tytuł magistra lub zagraniczne studia prawnicze uznane w RP, jak również odbył w RP aplikację adwokacką i złożył egzamin adwokacki, z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w ustawie. Na wniosek egzaminowanego aplikanta adwokackiego właściwa Okręgowa Rada Adwokacka (dalej: ORA), po podjęciu stosownej uchwały i złożeniu przez niego ślubowania, dokonuje wpisu na listę adwokatów. ORA podejmuje uchwałę o wpisie w terminie 30 dni od złożenia wniosku. Następnie w terminie 30 dni ORA przesyła przedmiotową uchwałę wraz z aktami osobowymi Ministrowi Sprawiedliwości, który w terminie kolejnych 30 dni może podpisać sprzeciw od uchwały. W razie braku sprzeciwu wpis uważa się za dokonany. Po uzyskaniu wpisu adwokat, nie później niż 30 dni przed wyznaczeniem, zawiadamia właściwą ORA o wyznaczeniu siedziby (Rynkun-Werner 2011).

Zgodnie z art. 1 ust. 2 i 3 adwokatura zorganizowana jest na zasadach samorządu zawodowego, a adwokat podczas wykonywania swoich obowiązków zawodowych podlega tylko ustawom. Do zadań samorządu należy m.in. tworzenie warunków do wykonywania ustawowych zadań adwokatury, reprezentowanie adwokatury i ochrona jej praw, sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem przepisów o wykonywaniu zawodu adwokata, doskonalenie zawodowe adwokatów i kształcenie aplikantów adwokackich, czy ustalanie i krzewienie zasad etyki zawodowej oraz dbałość o ich przestrzeganie. Samorządność zawodowa adwokatury została także zapisana w art. 17 ust. 1 Konstytucji RP z dnia 2 kwietnia 1997 roku (tekst jednolity: Dz.U.

z 2009 r. poz. 946; dalej: Konstytucja RP). Przepis ustawy zasadniczej posługuje się pojęciem samorządu „zawodu zaufania publicznego”, bez wskazywania, że chodzi w nim m.in. o adwokaturę, ale nie budzi wątpliwości w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego, Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz sądów administracyjnych, że zawód adwokata jest takim właśnie zawodem. Na samorządność adwokatury należy patrzeć przez pryzmat dbałości nad należyтым wykonywaniem zawodu, określonym przez interes publiczny i dla jego ochrony. Dalsze przepisy Pr.a. konkretyzują zadania poszczególnych organów adwokatury oraz organów izb adwokackich, które są wykonywane w celu sprawowania pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodu adwokata w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony. Adwokatura, z mocy art. 17 ust. 1 Konstytucji RP i art. 1 ust. 1 i 2 pr. adw., wykonuje władztwo publiczne, do którego została powołana i które zostało jej powierzono (Kruszyński 2016). Działalność adwokata w obrocie gospodarczym opiera się w głównej mierze na swobodzie umów. Każdy obywatel może w dowolny sposób kształtować swój stosunek zobowiązaniowy z dowolnie wybranym przez siebie adwokatem w każdej sprawie. Istnieją jednak ramy ustawowe bądź korporacyjne, które ograniczają w demokratyczny sposób całkowitą swobodę działania adwokata. Przykładem tych ograniczeń jest Kodeks etyki adwokackiej (Rynkun-Werner 2011).

Działalność adwokata, oprócz ustawy Pr.a., reguluje uchwalony przez Naczelną Radę Adwokacką (dalej: NRA) dnia 10 października 1998 roku Kodeks etyki adwokackiej (Uchwała nr 2/XVIII/98 ze zmianami wprowadzonymi uchwałą NRA nr 32/2005 z 19 listopada 2005 r. oraz uchwałami NRA nr 33/2011-54/2011 z dnia 19 listopada 2011 r.). Jest to zbiór zasad etyki adwokackiej i godności zawodu, obowiązujący wszystkich adwokatów i aplikantów adwokackich, działających zarówno z wyboru, jak i z urzędu.

Tajemnica zawodowa

Tajemnica zawodowa stanowi fundament wykonywania większości zawodów zaufania publicznego oraz gwarancję praw i wolności obywatelskich, a przez to wpisuje się w konstytucyjnie chronioną wolność i tajemnicę komunikowania się. Zachowanie tajemnicy zawodowej jest elementem prawidłowego funkcjonowania całego systemu ochrony prawnej w demokratycznym państwie (Gawryluk 2012). Stanowi również gwarancję prawidłowego wykonywania wymiaru sprawiedliwości oraz prawa do rzetelnego procesu – *right to fair trial* (Swora 2004). Złamanie tajemnicy (jej ujawnienie lub naruszenie) może nastąpić nie tylko przed organem procesowym lub przez jej upublicznienie, ale też w każdy inny sposób, polegający na tym, że treści objęte tajemnicą dotrą do podmiotów nieuprawnionych (Warylewski 2015).

Adwokat, w świetle art. 6 ust. 1 ustawy Pr.a., obowiązany jest zachować w tajemnicy wszystko, o czym dowiedział się w związku z udzieleniem pomocy prawnej. Obowiązek zachowania tajemnicy adwokackiej nie może być ograniczony w czasie, a adwokata nie można zwolnić z zachowania tajemnicy zawodowej co do faktów, o których dowiedział się, udzielając pomocy prawnej lub prowadząc sprawę (art. 6 ust. 2 i 3). Wyjątek przewidziany został w ust. 4, który stanowi, że obowiązek zachowania tajemnicy adwokackiej nie dotyczy informacji udostępnianych na podstawie przepisów Ustawy z dnia 16 listopada 2000 roku o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finanso-

waniu terroryzmu (tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 1075), a także informacji przekazywanych na podstawie przepisów rozdziału 11a działu III Ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku – Ordynacja podatkowa (tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r. poz. 900), w zakresie określonym tymi przepisami.

W sposób bardziej szczegółowy kwestię tajemnicy adwokackiej reguluje Kodeks etyki adwokackiej w § 19, który uzupełnia ustawowe przepisy o tajemnicy adwokackiej. Do obowiązków adwokata w tym zakresie należy: 1/ zachowanie tajemnicy oraz zabezpieczenie przed ujawnieniem lub niepożądanym wykorzystaniem wszystkiego, o czym dowiedział się w związku z wykonywaniem obowiązków zawodowych; 2/ objęcie tajemnicą adwokacką wszelkich materiałów znajdujących się w aktach adwokackich, w tym wiadomości, notatki i dokumenty dotyczące sprawy uzyskane od klienta oraz innych osób, niezależnie od miejsca, w którym się znajdują; 3/ zobowiązanie swoich pracowników i personelu oraz wszystkich osób zatrudnionych przez niego podczas wykonywania działalności zawodowej do przestrzegania obowiązku zachowania tajemnicy zawodowej; 4/ zachowanie szczególnej ostrożności i uprzedzenie klienta o ryzyku związanym z zachowaniem poufności przy przekazywaniu informacji objętych tajemnicą zawodową za pomocą elektronicznych i podobnych środków przekazu; 5/ w przypadku posługiwania się w pracy zawodowej komputerem lub innymi środkami elektronicznego utrwalania danych stosowanie oprogramowania i innych środków zabezpieczających dane przed ich niepowołanym ujawnieniem; 6/ przestrzeganie tajemnicy adwokackiej bez ograniczenia w czasie; 7/ zakaz zgłaszania dowodu z zeznań świadka będącego adwokatem lub radcą prawnym w celu ujawnienia przez niego wiadomości uzyskanych w związku z wykonywaniem zawodu.

W świetle art. 178 pkt 1 kodeksu postępowania karnego (tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r. poz. 679; dalej: k.p.k.) nie wolno przesłuchiwać jako świadka obrońcy w sprawach, o których dowiedział się, udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę (tzw. tajemnica obrończa). Natomiast na podstawie art. 180 § 2 k.p.k. osoba obowiązana do zachowania tajemnicy adwokackiej może być przesłuchana, co do faktów objętych tą tajemnicą tylko wtedy, gdy jest to niezbędne dla dobra wymiaru sprawiedliwości, a okoliczność nie może być ustalona na podstawie innego dowodu. O przesłuchaniu lub zezwoleniu na przesłuchanie decyduje sąd, a na postanowienie sądu przysługuje zażalenie.

Treść wyżej wymienionych przepisów zakwestionowała NRA, która uchwałą z 27 października 1993 roku, podkreślając bezwzględność tajemnicy adwokackiej, stwierdziła, że nikt (ani sąd, ani prokurator) nie jest uprawniony zwolnić z niej adwokata. NRA argumentowała, że adwokat, będąc zobowiązanym do przestrzegania wskazanych zasad, nie ma możliwości odstępstwa od tych reguł – zarówno ustawowych, jak i etycznych. Podstawowym obowiązkiem adwokata jest obrona klienta, bez patrzenia na wynikające z tego konsekwencje. Istotą działania adwokata z zasady jest możliwość pozyskania dyskretnej informacji, które klient chce pozostawić w tajemnicy (Rynkun-Werner 2011). NRA uznała również nadrzędność regulacji wynikającej z art. 6 Pr.a. nad przepisami procesowymi i wprowadziła zasadę, że tajemnica zawodowa jest objęta ochroną bezwzględną i powinna być respektowana przez organy procesowe.

W sporze tym rację należy przyznać Sądowi Najwyższemu, który w uchwale z dnia 16 czerwca 1994 roku (I KZP 5/94, LEX nr 298771),

stwierdził, że adwokata nie wolno przesłuchiwać jako świadka co do faktów, o których dowiedział się jako obrońca, udzielając porady prawnej lub prowadząc sprawę. W innych wypadkach adwokat może odmówić zeznań, co do okoliczności, na które rozciąga się obowiązek tajemnicy określony w art. 6 Pr.a., chyba że sąd lub prokurator zwolni go na podstawie art. 163d k.p.k. od obowiązku zachowania tajemnicy. Zwolnienie to jednak może nastąpić tylko wtedy, gdy ujawnienie okoliczności objętych tajemnicą – w drodze przesłuchania adwokata jako świadka – jest nieodzowne dla prawidłowego wyrokowania w sprawie. Tym samym uznał Sąd Najwyższy, iż tajemnica adwokacka jest tajemnicą zawodową o charakterze względnym. Powyższa uchwała Sądu Najwyższego spotkała się ze stanowczą krytyką adwokatów i części doktryny. Jednak ostatecznie w orzecznictwie i doktrynie prawnej przyjął się pogląd, że art. 180 § 1 k.p.k. stanowi *lex specialis* względem przepisów ustaw, które wprowadzają poszczególne obowiązki zachowania tajemnicy związane z wykonywaniem określonego zawodu (Gawryluk 2012).

Tajemnica adwokacka na gruncie przepisów Kodeksu postępowania cywilnego (tekst jednolity Dz.U. z 2019 r. poz. 60; dalej: k.p.c.) obowiązuje w nieco odmienny sposób. W świetle art. 261§ 2 k.p.c. świadek może odmówić odpowiedzi na pytania, gdy zeznanie miałyby być połączone z pogwałceniem istotnej tajemnicy zawodowej. Oznacza to, że w każdym wypadku to adwokat, a nie sąd, samodzielnie będzie musiał dokonywać oceny istotności i podejmować decyzje w przedmiocie zakresu ewentualnego zeznawania w danej sprawie, nie zapominając jednak o dyspozycji art. 6 Prawa o adwokaturze. Dodatkowo, zgodnie z art. 248§1 k.p.c., każdy zobowiązany jest przedstawić zarządzenie sądu w oznaczonym terminie i miejscu dokument znajdujący się w jego posiadaniu i stanowiący dowód faktu istotnego dla rozstrzygnięcia sprawy, chyba że dokument zawiera informacje niejawne. Od powyższego obowiązku może uchylić się ten, kto co do okoliczności objętych treścią dokumentu mógłby jako świadek odmówić zeznania albo posiada taki dokument w imieniu osoby trzeciej, która mogłaby z takich samych przyczyn sprzeciwić się przedstawieniu dokumentu (Rynkun-Werner 2011). Należy pamiętać, że regulacje procedury cywilnej przewidują możliwość uchylenia się od czynności ze względu na obowiązującą tajemnicę zawodową, natomiast art. 6 Pr.a. oraz § 19 Kodeksu Etyki Adwokackiej bezwzględnie zobowiązują adwokata do przestrzegania tajemnicy adwokackiej. Z tego też względu adwokat, powołując się na obowiązującą go tajemnicę adwokacką, nie uzasadniania przesłanek faktycznych, jakie legły u podstaw odmowy odpowiedzi na pytanie lub przedstawienia stosownego dokumentu (Gawryluk 2012).

Przepisy regulujące funkcjonowanie zawodu zaufania publicznego, jakim jest zawód adwokata, traktują tajemnicę zawodową jako obowiązek ciążyący na przedstawicielu tego zawodu, nie zaś jako jego prawo. Sporne natomiast pozostaje, czy w pewnym zakresie tajemnica ta nie ma charakteru kontraktowego, umożliwiającego dysponowanie nią przez klienta.

Odpowiedzialność dyscyplinarna

Obowiązkiem adwokata na podstawie Kodeksu Etyki Adwokackiej jest przestrzeganie norm etycznych oraz ochrona godności zawodu adwokackiego. Adwokat powinien wykonywać swoje obowiązki według najlepszej woli i wiedzy, z należytą uczciwością, sumiennością

i gorliwością. Podstawowym celem jego działalności jest ochrona interesów klienta. Oznacza to, że adwokat musi prowadzić działalność zawodową z należytą starannością, polegającą m.in. na znajomości obowiązujących przepisów prawa i podejmowaniu takich decyzji, które służą interesom klienta, a jednocześnie są zgodne z zasadami etyki. Adwokat zobligowany jest do obrony interesów klientów w sposób odważny, honorowy, przy zachowaniu należytego sądomi i innym organom szacunku oraz uprzejmości, bez względu na własne korzyści osobiste lub innej osoby (Rynkun-Werner 2011). Postępowanie adwokata, które jest niezgodne z zasadami etyki adwokackiej, a także standardami przyjętymi przez orzecznictwo sądów dyscyplinarnych, rodzi odpowiedzialność dyscyplinarną, która jest niezależna od pozostałych rodzajów odpowiedzialności, czy to odpowiedzialności karnej, czy to odpowiedzialności cywilnej (odszkodowawczej) za nienależyte świadczenie pomocy prawnej bądź też błąd w sztuce wykonywania pomocy prawnej, ocenianej z punktu widzenia jakości oraz standardów, jakich można oczekiwać od adwokata (Sikorski 2016).

Na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej, uregulowanej w Pr.a., nie obowiązuje zasada *nullum crimen sine lege*. Należy podkreślić, że nie ma zamkniętego katalogu przewinień dyscyplinarnych adwokatów i aplikantów adwokackich, bowiem podstawą odpowiedzialności są czyny uderzające w godność związaną z wykonywaniem zawodu adwokata (Dudek, Kierepka 2000). Pr.a. nie zawiera definicji przewinienia dyscyplinarnego adwokata oraz aplikanta adwokackiego. Stworzenie takiego katalogu nie byłoby możliwe ze względu na użycie przez ustawodawcę przepisów blankietowych bądź klauzul generalnych, jak również wielość i różnorodność zachowań, które mogą stanowić delikty dyscyplinarne. Powiązanie możliwych naruszeń szczegółowych zasad obowiązujących adwokatów oraz aplikantów adwokackich z konkretnymi sankcjami, skutkowałyby bardzo rozbudowaną kazuistyką lub manipulacją. Jako sprzeczne z zasadami etyki i godnością zawodu adwokata można przykładowo wymienić: stwarzanie atmosfery osoby mającej znajomości lub z możliwościami wpływania na działalność organów wymiaru sprawiedliwości, fałszerstwo dokumentów, niedozwolona reklama, stawianictwo na czynności procesowe w stanie nietrzeźwości, świadome działanie na niekorzyść klienta, brak taktu i umiaru w wystąpieniach publicznych (Kruszyński 2016).

Regulacje etyki adwokackiej przewidują odpowiedzialność adwokata za niemoralne, niewłaściwe lub niezgodne z prawem postępowanie, w drodze postępowania dyscyplinarnego, prowadzonego przez powołane do tego właściwe organy samorządu adwokackiego (Sikorski 2016). W. Kozielowicz podkreśla, że przewinieniem dyscyplinarnym jest czyn dyscyplinarnie bezprawny, wpływający w większym stopniu niż znikomy na dobra chronione przepisami korporacyjnymi i zawiniony (Kozielowicz 2012). Odpowiedzialność dyscyplinarna adwokatów uregulowana została w Dziale VIII Pr.a. Zgodnie z art. 80 Pr.a. członkowie samorządu zawodowego adwokatury podlegają odpowiedzialności dyscyplinarnej za postępowanie sprzeczne z prawem, postępowanie sprzeczne z zasadami etyki lub godności zawodu, naruszenie obowiązków zawodowych, niespełnienie obowiązku zawarcia umowy ubezpieczenia, o którym mowa w art. 8a ust. 1, zgodnie z przepisami wydanymi na podstawie art. 8b (wyłącznie adwokaci).

Katalog kar dyscyplinarnych za naruszenie zasad etyki adwokackiej i norm godności zawodu zawarty w art. 81 Pr.a. jest obszerny i obejmuje m.in. upomnienie, naganę, karę pieniężną, zawieszenie

w czynnościach zawodowych na czas od trzech miesięcy do pięciu lat czy wydalenie z adwokatury. Do skazania za wykroczenie dyscyplinarne nieodzowne jest istnienie elementów przedmiotowych, a także objęcie czynu świadomością oraz wolą sprawcy, przy czym zawinienie może zostać popełnione z winy umyślnej i nieumyślnej (Krzemiński 2003).

Oskarżycielem w postępowaniu dyscyplinarnym jest rzecznik dyscyplinarny. Na podstawie art. 86a Pr.a. Rzecznik dyscyplinarny prowadzi postępowanie z urzędu, a rozstrzygnięcia organów prowadzących postępowanie dyscyplinarne opierają się na ustaleniach faktycznych. Dowody przeprowadza się na wniosek stron albo z urzędu. Tryb postępowania rzeczników dyscyplinarnych określa również uchwała NRA nr 9/2008 z 15 marca 2008 roku – Regulamin działania rzeczników dyscyplinarnych. Rzecznik dyscyplinarny w zakresie ścigania przewinień dyscyplinarnych kieruje się przepisami ustawy, regulaminu i uchwał Naczelnej Rady Adwokackiej. W sprawach nieuregulowanych w ustawie w zakresie postępowania dyscyplinarnego stosuje się odpowiednio przepisy k.p.k. Rzecznik dyscyplinarny wszczyna dochodzenie na skutek zawiadomienia o popełnieniu przewinienia, uchwały Rady Adwokackiej, polecenia Ministra Sprawiedliwości, polecenia Rzecznika Dyscyplinarnego NRA. Szczególnym aktem oskarżenia w postępowaniu dyscyplinarnym jest wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego. Wnosi się go do sądy dyscyplinarnego właściwego ze względu na siedzibę obwinionego w chwili wszczęcia postępowania dyscyplinarnego (Rynkun-Werner 2011). Warto wspomnieć, że nie można wszcząć postępowania dyscyplinarnego, jeżeli od czasu popełnienia przewinienia upłynęły trzy lata, a rok w przypadkach związanych z wolnością słowa i pisma, na podstawie art. 8 ust. 2 Pr.a. Jeżeli natomiast czyn zawiera znamiona przestępstwa, przedawnienie dyscyplinarne następuje dopiero z upływem okresu przedawnienia karalności przestępstwa.

Zasadniczym czynnikiem, zamykającym klamrę definiującą podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokata, są zasady etyki adwokackiej, które wyznaczają ramy, w których adwokat, od którego wymaga się należytego oraz ponadprzeciętnego poziomu wiedzy, powinien poruszać się przy wykonywaniu i podejmowaniu przez niego czynności zawodowych. Najlepszy zaś adwokat, znający doskonale przepisy prawa materialnego i przepisy prawa procesowego, świadczący pomoc prawną, jeżeli nie będzie w swoim postępowaniu oraz czynnościach zawodowych wobec klienta kierował się zasadami etyki adwokackiej, będzie adwokatem aroganckim, niespełniającym celu, do jakiego została powołana adwokatura, którą każdy adwokat współtworzy i za nią odpowiada (Sikorski 2016).

Podsumowanie

Zawód adwokata to zawód zaufania publicznego, toteż adwokat swoje zadania powinien wykonywać sumiennie, uczciwie, moralnie, zgodnie z przepisami prawa. Problematyka etycznych i karnych podstaw odpowiedzialności zawodowej adwokata uregulowana jest w aktach normatywnych, przede wszystkim w Prawie o adwokaturze oraz zbiorze zasad etyki adwokackiej i godności zawodu, zwanym Kodeksem Etyki Adwokackiej. Adwokat wykonuje wolny zawód, charakteryzujący się przestrzeganiem zasad moralnych, zapewnieniem klientom tajemnicy zawodowej i zaufania oraz ponoszeniem szczególnej odpowiedzialności z racji sposobu wykonania zlecenia. W ramach

świadczony pomocy prawnej pełni pewnego rodzaju misję społeczną, a także działa dla dobra ogółu poprzez profesjonalne świadczenie usług prawnych, zgodnie z obowiązującymi normami prawnymi i zasadami etycznymi. Do prawidłowego wykonywania zawodu adwokata nie wystarczy wyłącznie znajomość prawa. Istotna jest również postawa etyczna. Bez etyki i moralności nie można dobrze wykonywać tego zawodu. Nawet najlepszy adwokat może okazać się złym prawnikiem, jeżeli nie będzie postępował zgodnie z zasadami etyki i nie będzie potrafił korzystać z wolności wykonywania swojego zawodu.

Bibliografia:

- Antkowiak P., (2013) *Polskie i europejskie standardy wykonywania wolnych zawodów*, „Przegląd Politologiczny” nr 1.
- Dudek D., Kierepka B., (2000) *Adwokatura w świetle obowiązującego prawa. Wprowadzenie, przepisy, orzecznictwo*, Lublin: Lubelskie Wydawnictwa Prawnicze.
- Gawryluk M., (2012) *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Warszawa: Wydawnictwo LexisNexis.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku (Dz.U. z 2009 r. nr 114, poz. 946).
- Kozielewicz W., (2012) *Odpowiedzialność dyscyplinarna sędziów, prokuratorów, adwokatów, radców prawnych i notariuszy*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- Krasnowolski A., (2013) *Zawody zaufania publicznego, zawody regulowane oraz wolne zawody. Geneza, funkcjonowanie i aktualne problemy*, [w:] https://www.senat.gov.pl/gfx/senat/pl/senatpracowania/56/plik/ot-625_.pdf [22.02.2019].
- Kruszyński P., (2016) *Prawo o adwokaturze. Komentarz*, Warszawa: Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- Krzemiński Z., (1994) *Kodeks etyki adwokackiej*, Warszawa: Wydawnictwo Kamino.
- Krzemiński Z., (2003) *Etyka adwokacka, teksty, orzecznictwo. Komentarz*, Kraków: Wydawnictwo Wolters Kluwer.
- Kuczma P., (2012) *Adwokat jako zawód zaufania publicznego w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego* [w:] <http://www.palestra.pl> [22.02.2019].
- Orzeczenie Wyższego Sądu Dyscyplinarnego z dnia 1 stycznia 2009 r., sygn. akt WSD 25/09, LEX nr 1730609.
- Rynkun-Werner R., (2011) *Adwokat z urzędu. Podstawowe zagadnienia prawne*, Warszawa: Wydawnictwo LexisNexis.
- Sarnecki P., (2000) *Pojęcie zawodu zaufania publicznego (art. 17 ust. 1 Konstytucji na przykładzie adwokatury)* [w:] Garlicki L., (red.), *Konstytucja. Wybory. Parlament. Studia ofiarowane Zdzisławowi Jaroszowi*, Warszawa: Wydawnictwo Liber.
- Sikorski A., (2016) *Podstawy odpowiedzialności dyscyplinarnej adwokata za naruszenie Zasad etyki adwokackiej w stosunku do klienta* [w:] <http://www.e.palestra.pl> [21.02.2019]
- Składanek B., (2015) *Standardy etyczne postępowań administracji publicznej* [w:], Fundowicz S., Śwital P., Składanek B., (red.), *ABC Administracji. tom IX*, Radom: Studenckie Koło Naukowe Administratywistów „SKAUTH”.
- Swora M., (2004) *Tajemnica adwokacka w świetle wybranych przepisów ustawy o ochronie danych osobowych*, „Palestra” nr 49.
- Uchwała Naczelnej Rady Adwokackiej nr 2/XVIII/98 z dnia 10 października 1998 r. – Kodeks etyki adwokackiej.
- Uchwała Naczelnej Rady Adwokackiej nr 9/2008 z 15 marca 2008 r. – Regulamin działania rzeczników dyscyplinarnych.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 1994 r., I KZP 5/94, LEX nr 298771.
- Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (tekst jednolity: Dz.U. z 2018 r. poz. 1075)
- Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jednolity Dz.U. z 2019 r. poz. 60).
- Ustawa z dnia 26 maja 1982 roku Prawo o adwokaturze (tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r. poz. 730).

23. Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jednolity: Dz.U. 2019 poz. 900).
24. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity: Dz.U. z 2019 r. poz. 679).
25. Wojtczak K., (1999) *Zawód i jego prawna reglamentacja. Studium z zakresu materialnego prawa administracyjnego*, Poznań: Wydawnictwo „Ars boni et aequi”.
26. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2004 r., sygn. akt SK 64/03, OTK-A 2004, nr 10, poz. 107.

O Autorze

mgr Bartłomiej Składanek

doktorant Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Katedrze Historii Ustroju i Prawa.